

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2022-79-25>
УДК 336.135.5:351

Марина А.С.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет

Мирошниченко Г.Б.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет

Шаповал І.А.

магістрант,
Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»

Maryna Anna, Myroshnychenko Hanna

National Aviation University

Shapoval Iryna

Donetsk National Technical University

**ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ
В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

**CURRENCY SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS
OF IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

В умовах посилення інтеграційних процесів та зростання відкритості національних економік більш гостро постають питання забезпечення фінансової безпеки як важливої складової економічної та національної безпеки країни. В роботі здійснено оцінку рівня валютної складової фінансової безпеки України за 2013–2021 рр. в контексті реалізації концепції сталого розвитку. За результатами проведеного аналізу виявлено основні загрози розвитку валютної сфери: забезпечення стабільності курсу національної грошової одиниці та надвисокий рівень доларизації грошової маси. Поточна політика забезпечення функціонування валютного сектору, що реалізується державним регулятором, спрямована на врівноваження цінової політики та стабілізації валютного курсу, проте окремі аспекти розвитку фінансової сфери потребують більшої уваги та реалізації конкретних заходів з підвищення рівня захищеності інтересів країни у валютній сфері.

Ключові слова: валютна безпека, індикатори валютної безпеки, курс національної грошової одиниці, валові міжнародні резерви, купівля-продаж іноземної валюти, доларизація грошової маси.

The tendencies towards mutual influence and interpenetration of various processes of separate economies inherent in the modern economic space indicate the need for constant monitoring of the level of economic security of the country, which is one of the components of national security and characterizes the stability of the national economy and its ability to neutralize risks of internal and external origin. The components of economic security are closely related to each other, but it should be noted about the determining influence of financial security, as the basis for socio-economic development and provision of financial resources for the life of the country. The conducted study of approaches to defining the essence of the category "currency security" allows us to draw a conclusion about the multifacetedness and contradictions of this concept in the interpretation of various scientists. The characteristics of the state of currency security of the state are provided on the basis of the calculation of the subindex of currency security in accordance with the Methodological recommendations for calculating the level of economic security of the country. The level of currency security is a characteristic of stability and invulnerability of an important area of the country's financial sector, its capacity for development and improvement. The shift of emphasis in favor of financial transactions, the growth of their volume and number, as well as the associated risks of financial sector imbalances necessitate an increase in attention to ensuring the financial security of the country as a whole and its components in particular. The calculated components-indicators of the level of currency security allow us to draw a conclusion about the improvement of the level of the currency component of financial security of Ukraine in 2017–2021.

However, certain areas of currency security require increased attention from the state regulator of the financial sector, in particular the level of dollarization of the money supply in the country. Therefore, the direction of further research is the search for ways to increase the level of currency and financial security of the country based on the elimination of the negative values of currency security indicators.

Key words: *currency security, indicators of currency security, exchange rate of the national currency, gross international reserves, purchase and sale of foreign currency, dollarization of the money supply.*

Постановка проблеми. Притаманні сучасному економічному простору тенденції до взаємовпливу та взаємопроникнення різноманітних процесів окремих економік свідчать про необхідність постійного моніторингу рівня економічної безпеки країни, що є однією зі складових національної безпеки та характеризує стійкість національної економіки та її спроможність нейтралізувати ризики внутрішнього та зовнішнього походження. Складові економічної безпеки є тісно пов'язаними між собою, проте слід зазначити про визначальний вплив фінансової безпеки, як основи для соціально-економічного розвитку та забезпечення фінансовими ресурсами життєдіяльності країни. Зважаючи на необхідність забезпечення усіх сфер господарювання в межах країни достатньою кількістю коштів у національній валюті та міжнародної діяльності у іноземній валюті, потребує вивчення стану валютної складової фінансової безпеки країни.

З урахуванням важливості забезпечення стійкості валютної сфери та необхідності пошуку дієвих механізмів валютної безпеки, стан валютної безпеки потребує аналізу та адекватної оцінки. Відповідно до законодавства, моніторинг стану економічної безпеки за її складовими здійснюється Міністерством економіки з оприлюдненням результатів відповідного дослідження. Оцінка рівня валютної безпеки здійснюється на основі розрахунку кількісних показників-індикаторів з обчисленням на їх основі інтегрального індексу валютної безпеки країни. Окремі аспекти забезпечення валютної безпеки країни з урахуванням парадигми сталого розвитку потребують додаткового вивчення та дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання валютної безпеки висвітлюються в працях багатьох вітчизняних науковців. Зокрема Барановським О. [1] надано досить широке визначення категорії «валютна безпека», яке набуло найбільшого ужитку. З розвитком фінансових технологій та інструментів з'явилися дослідження зв'язку рівня валютної безпеки з цими

категоріями, зокрема Маковоз О. та Передерій Т. [2] розглядають блокчейн як інструмент забезпечення достатнього рівня валютної безпеки. А в роботі Полішка Г. досліджується вплив рівня валютної безпеки на розвиток суб'єктів господарювання [3].

Постановка завдання. Метою роботи є визначення заходів з підвищення рівня валютної безпеки країни в умовах посилення інтеграційних процесів на основі аналізу стану валютної безпеки за 2013–2021 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене в роботах [3; 4] дослідження підходів до визначення сутності категорії «валютна безпека» дозволяє зробити висновок про багатоаспектність та суперечливість даного поняття у трактуванні різних науковців. Барановський О. [1] визначає валютну безпеку через забезпеченість країни валютними коштами, зокрема їх достатність для підтримки позитивного сальдо платіжного балансу країни, виконання прийнятих міжнародних зобов'язань, формування достатнього обсягу валютних резервів, підтримки стабільності національної грошової одиниці. Даного підходу дотримується також Філіпенко Т. [5]. В дослідженні Іличка Б. [2], валютна безпека має визначатися через стан курсоутворення, за якого створюються оптимальні умови для сталого розвитку вітчизняного експорту, залучення іноземних інвестицій, інтеграції економічної системи країни до світової системи з максимальним захистом валютного сектору від кризових явищ на міжнародних валютних ринках. Визначення валютної безпеки через розвиток міжнародної активності (зокрема експорту) та притоку інвестицій від міжнародних інвесторів надається й Свірідовим Є. [5]. У роботі Полішка Г. [4] валютна безпека визначається багатокомпонентним завданням з формування сприятливих умов підприємницької діяльності.

Характеристика стану валютної безпеки держави надається на основі розрахунку субіндексу валютної безпеки відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економіч-

ної безпеки країни [7]. Індикатори валютної безпеки відповідно до затвердженої методики наведено в табл. 1.

1. Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період (I_r) обчислюється за формулою:

$$I_r = \frac{r_t}{r_{t-1}}, \quad (1)$$

де r_t – офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у періоді t , середній за період.

2. Різниця (s) між форвардним і офіційним курсом гривні, гривень розраховується за формулою:

$$s = r_t^f - r_t, \quad (2)$$

де r_t^f – форвардний курс гривні станом на кінець періоду t ; r_t – офіційний курс гривні станом на кінець періоду t .

3. Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту (MP_{mi}) розраховуються за формулою:

$$MP_{mi} = \frac{MP}{\frac{I_{mp}}{12}}, \quad (3)$$

де MP – міжнародні резерви країни, млрд. дол. США; I_{mp} – сума річного імпорту, млрд. дол. США.

4. Частка кредитів в іноземній валюті (q_{iv}) в загальному обсязі наданих кредитів визначається з використанням формули:

$$q_{iv} = \frac{C_{iv_t}}{C_t} * 100\%, \quad (4)$$

де C_{iv_t} – кредити, надані резидентам в іноземній валюті, млн грн; C_t – загальна сума кредитів, наданих резидентам, млн грн.

5. Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти (K_{iv}) обчислюється за формулою (5):

$$K_{iv} = S_{iv_t} - D_{iv_t}, \quad (5)$$

де S_{iv_t} – обсяг валюти, проданої населенню, млрд. доларів США; D_{iv_t} – обсяг валюти, купленої банками в населення, млрд. доларів США.

6. Рівень доларизації грошової маси (R_{dol})

$$R_{dol} = \frac{d_{iv} + d'_{iv} + Sec}{M_3} * 100\%, \quad (6)$$

де d_{iv} – переказні депозити в іноземній валюті, млн грн; d'_{iv} – інші депозити в іноземній валюті, млн грн; Sec – цінні папери (крім акцій) в іноземній валюті, млн грн; M_3 – грошова маса (M_3), млн грн.

Вихідні дані для обчислення індикаторів валютної безпеки наведено в табл. 2. Наступна нормалізація отриманих значень показників-індикаторів валютної безпеки здійснено за запропонованим в Методичних рекомендаціях [7] підходом. Для наочного представлення динаміки показників валютної безпеки на графіках червоною лінією позначено критичний рівень значення показника, помаранчевою – небезпечний рівень, жовтою – незадовільний, синьою – задовільний рівень показника, зеленою – оптимальний рівень безпеки для обраного індикатора. Деякі показники індикатори мають «коридори» відповідних безпечних, задовільних, незадовільних та критичних значень, вихід за межі яких свідчить про погіршення валютної безпеки за відповідним напрямом.

Динаміка індексу зміни офіційного курсу гривні до долара США (I_r) у 2013–2021 рр. представлена на рис. 1.

Після тривалого періоду коливання гривні на рівні 7–8 грн за долар США, з 2014 р. спо-

Таблиця 1

Індикатори валютної безпеки України

	Індикатор	Ваговий коефіцієнт
1.	Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період (I_r)	0,1775
2.	Різниця (s) між форвардним і офіційним курсом гривні, гривень	0,1505
3.	Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту (MP_{mi})	0,1801
4.	Частка кредитів в іноземній валюті (q_{iv}) в загальному обсязі наданих кредитів, %	0,1496
5.	Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти (K_{iv}), млрд. дол. США.	0,1657
6.	Рівень доларизації грошової маси (R_{dol}), %	0,1767

Джерело: [7]

Таблиця 2

Вихідні дані для розрахунку показників валютної безпеки України

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Офіційний курс гривні до долара США, на кінець періоду (r_t)	7,9933	15,7686	24,0007	27,1909	28,0672	27,6883	23,2929	28,2605	27,2077
Офіційний курс гривні до долара США, середній за період (r_t)	7,993	11,8867	21,8447	25,5513	26,5966	27,2005	25,8456	26,9600	27,2900
Форвардний курс гривні, станом на кінець періоду (r_t^f)	8,2295	15,8212	24,0529	27,1741	28,1119	27,7206	23,217	28,3375	27,2896
Міжнародні резерви країни, млрд. дол. США (MP)	20,416	7,533	13,300	15,539	18,808	20,820	25,302	29,133	30,941
Сума річного імпорту, млрд. дол. США ($I_{\text{имп}}$)	100,80	70,17	49,62	51,78	60,86	70,40	75,36	62,37	83,77
Кредити іноземній валюті резидентам, млн грн ($C_{\text{ив}}$)	100 783	148 217	223 070	187 076	120 380	140 075	113 479	98 290	109 115
Загальна сума кредитів резидентам, млн грн (C_t)	426 082	413 045	437 977	350 475	405 718	491 942	473 471	465 744	539 087
Обсяг проданої населенню валюти, млрд. дол. США ($S_{\text{ив}}$)	16,296	5,613	2,232	3,227	7,721	11,493	17,273	19,242	26,208
Обсяг купленої банками в населення валюти, млрд. дол. США ($D_{\text{ив}}$)	19,209	8,023	0,684	0,747	5,591	9,731	16,296	18,004	24,614
Переказні депозити в іноземній валюті, млн грн ($d_{\text{ив}}$)	72 949	89 916	165 389	190 488	100 898	118 723	125 567	239 325	226 807
Інші депозити в іноземній валюті, млн грн ($d'_{\text{ив}}$)	42 292	11 328	121 837	35 078	15 635	83 055	89 059	36 066	109 161
Цінні папери (крім акцій) в іноземній валюті, млн грн (Sec)	100 533	88 449	171 705	275 207	414 365	433 743	514 808	685 530	649 117
Грошова маса (M_3), млн грн	908 994	956 728	994 062	1 102 700	1 208 859	1 277 635	1 438 311	1 850 007	2 071 358

Джерело: складено автором за даними [9–15]

Показники валютної безпеки України у 2013–2021 рр.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
(I_r)	100,03	148,71	183,77	116,97	104,09	102,27	95,02	104,31	101,22
(s)	0,236	0,053	0,052	-0,017	0,045	0,032	-0,076	0,077	0,082
(MP_{mi})	2,4	1,3	3,2	3,6	3,7	3,5	4,0	5,6	4,4
(q_{iv})	23,65	35,88	50,93	53,38	29,67	28,47	23,97	21,10	20,24
(K_{iv})	-2,913	-2,410	1,548	2,480	2,130	1,762	0,977	1,237	1,594
(R_{dol})	23,738	19,827	46,167	45,413	43,917	49,742	50,715	51,941	47,557

Джерело: розраховано авторами за даними табл. 1, 2

стерігається стрімке знецінення національної грошової одиниці. Основним факторами впливу була нестабільна політична ситуація, зокрема анексія Криму та початок антитерористичної операції на Донбасі. Впродовж 2014 р. гривня продовжувала втрачати свою вартість і вже наприкінці року курс зменшився до 15–16 грн за долар США. Політична криза призвела до падіння курсу національної грошової одиниці майже в 3,5 рази. Серед основних причин девальвації гривні виділяють озброєне протистояння на Майдані та зміну Уряду, що вкрай негативно позначилося на економічній та фінансовій діяльності країни [16]. Запроваджений Національним банком України перехід до формування плаваючого валютного курсу у лютому 2015 р. призвів до різких коливань на міжбанківському валютному ринку. Курс гривні у 26 лютого 2015 р. сягнув свого історичного мінімуму – 30,01 грн за долар США. Втім, в на-

ступні періоди національна одиниця поступово зміцнювалася і вже на початку 2016 р. курс становив 24 грн за долар.

Як свідчить динаміка індексу зміни офіційного курсу гривні до долара, курс у 2017–2021 рр. був відносно стабільним з незначним знеціненням національної грошової одиниці. В цей період обчислені значення індексу знаходяться в «коридорі» безпечних та оптимальних значень. Лише у 2019 р. значення даного індексу відповідає небезпечному рівню з наступним відновленням позитивних тенденцій.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України НБУ зафіксував офіційний курс гривні на рівні 29,2549 грн за долар США [9]. Під впливом політичних факторів очікується значне падіння курсу національної грошової одиниці відносно долара США після зняття жорстких обмежень НБУ.

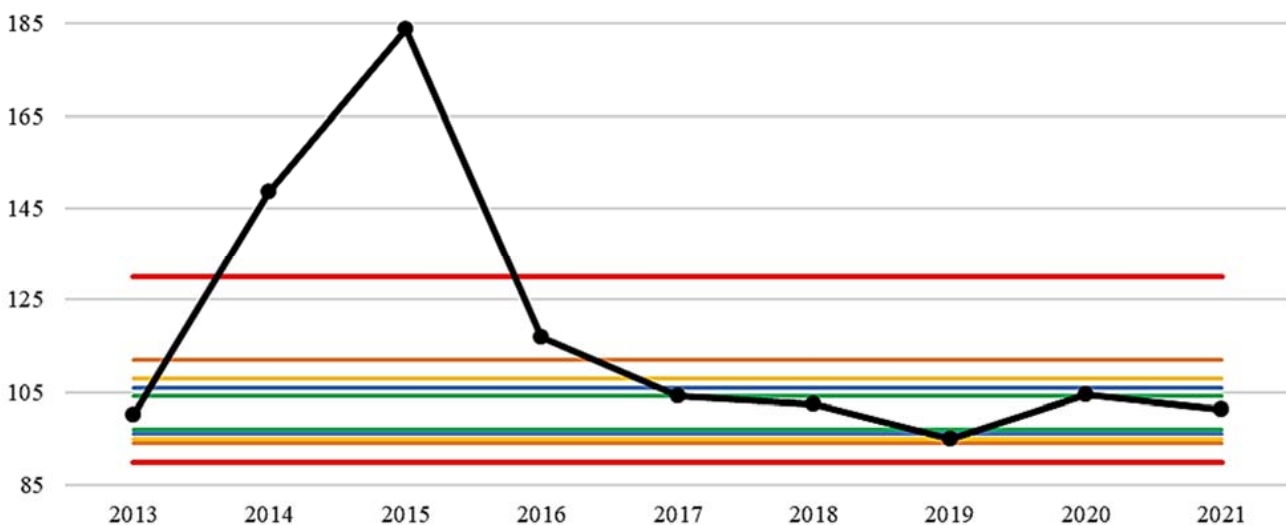

Рис. 1. Динаміка індексу зміни офіційного курсу гривні до долара США, %

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

Динаміка показника різниці між форвардним і офіційним курсом гривні (s) у 2013–2021 рр. наведена на рис. 2.

Форвардний курс виражає очікування не тільки учасників валютного ринку, а й суб'єктів економічної діяльності країни, пов'язаних із зовнішнім сектором, тому важливим є дослідження його динаміки особливо відносно термінового ринку *spot*. У досліджуваному періоді спостерігається коливання розрахованого індикатора у межах значень оптимального рівня. Така тенденція свідчить про оптимістичні

очікування у зміні кон'юнктури вітчизняного валютного ринку, що може бити результатом зваженої політики курсоутворення яка реалізується Національним банком впродовж останніх років.

Достатність наявних золотовалютних резервів країни вимірюється їх співвідношенням до обсягу імпортованих товарів та послуг. Показник розраховується в місяцях імпорту і мінімальне його значення дорівнює 3 місяцям. Поява індикатора пов'язана з тим періодом розвитку міжнародної взаємодії країн, коли у платіжному

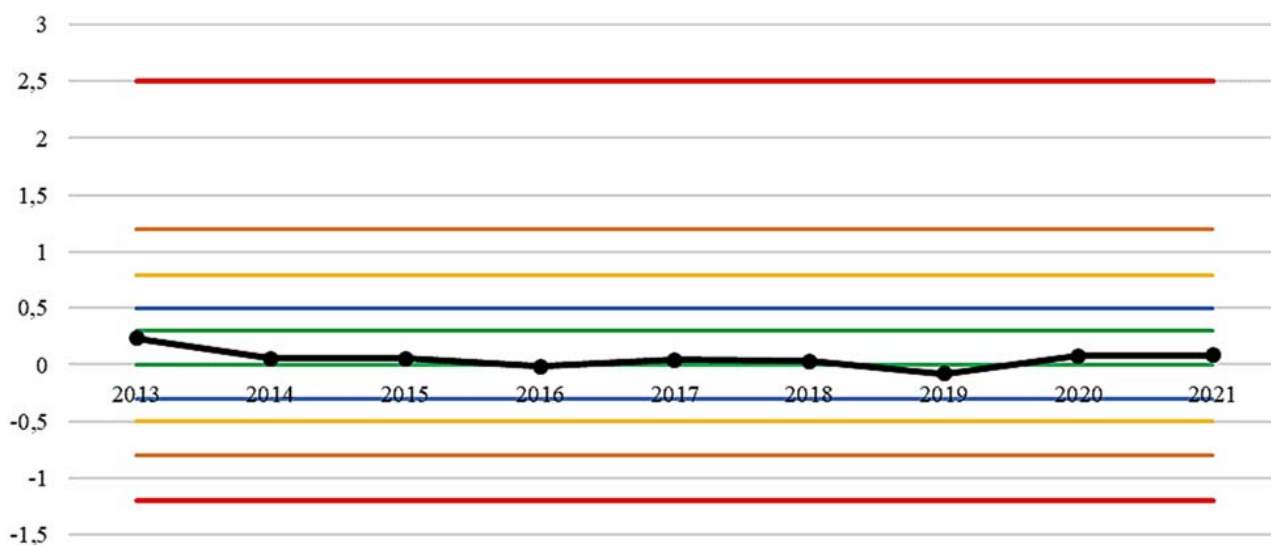

Рис. 2. Динаміка показника різниці між форвардним і офіційним курсом гривні, грн.

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

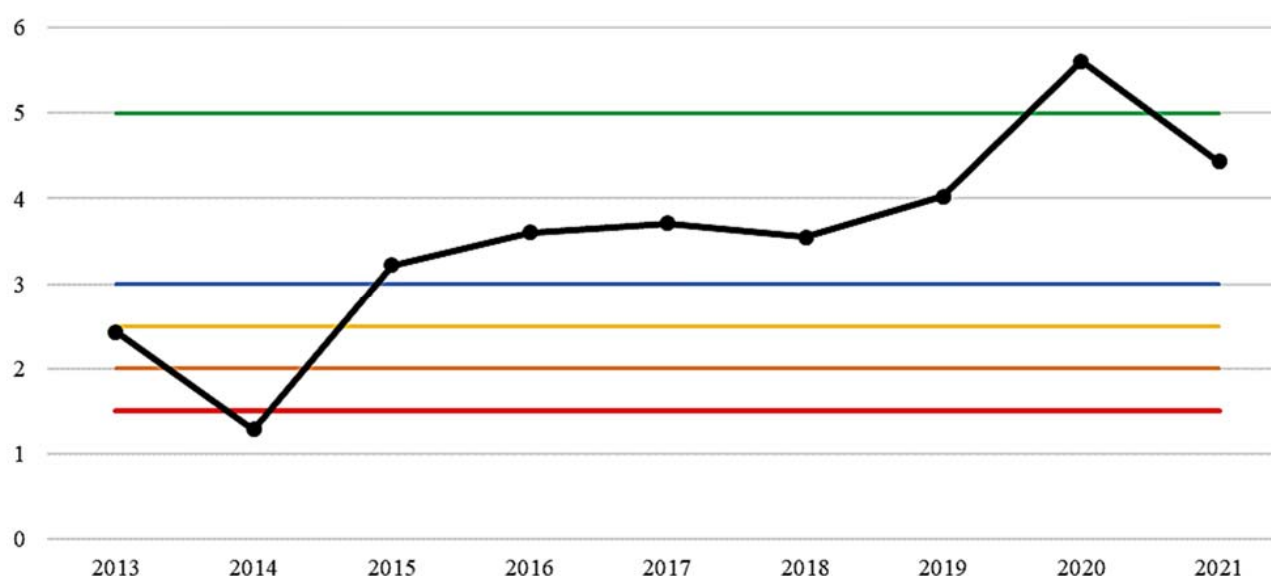

Рис. 3. Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

балансі саме торгові операції відігравали основну роль у порівнянні з фінансовими. Й на сьогоднішній даний показник є досить важливим для країн з обмеженим доступом до світових ринків капіталу [17]. Динаміка показника валових міжнародних резервів України у місяцях імпорту наведена на рис. 3.

Україна досить активно інтегрується до світового фінансового простору та намагається імплементувати передові практики з управління золотовалютними резервами. В аналізованому періоді показник досягав мінімального значення у 2014 р., а максимального досяг у 2020 р. – сприятлива ситуація на валютному ринку надала можливість НБУ наростити резерви на 23%.

Факторами, які позитивно вплинули на зростання обсягів міжнародних резервів країни у 2019–2020 рр. є:

- стійкий приплив іноземного капіталу в державні цінні папери, емітовані в національній валюті;
- рекордна врожайність в аграрному секторі, що призвело до збільшення валютної виручки від експорту сільськогосподарської продукції;
- сприятлива зовнішня цінова кон'юнктура для товарів українського експорту впродовж тривалого періоду, зокрема металургійної та аграрної продукції;
- низькі ціни на імпорт енергоносіїв;
- високі обсяги переказів в іноземній валюті від працюючих за кордоном;

- зростання експорту ІТ-послуг;
- помірний рівень репатріації дивідендів.

Важливим індикатором валютної безпеки є обсяг кредитів, наданий в іноземній валюті. Його зростання свідчить про зменшення довіри населення та бізнесу до національної грошової одиниці та збільшення насиченості фінансової системи іноземною валютою. Показник частки кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів за 2013–2021 рр. наведено на рис. 4.

За даними НБУ, досить критичною ситуація була у 2015–2016 рр., коли обсяги кредитів, наданих економіці в іноземній валюті перевищили 50%. Негативний тренд спостерігався з 2013 р., що обумовлено скасуванням обмежень щодо кредитування в іноземній валюті. Вже у 2015 р. частка кредитів в іноземній валюті становила 51%, а в 2016 р. 53,4%. Проте вже у 2017 р. негативний тренд вдалося зупинити та у подальших періодах забезпечити наближення значення індикатора до оптимального рівня.

Фінансові установи, у зв'язку із змінами підходів до валютного регулювання зі сторони НБУ, на кінець 2021 р. мали переважно збалансовані валютні позиції, а валютний ризик за відкритими валютними позиціями покритий капіталом. Банківські установи протягом останніх років зменшує частку валютної складової, що значною мірою обумовлено фундаментальною зміною поведінки вкладників: не зважаючи на

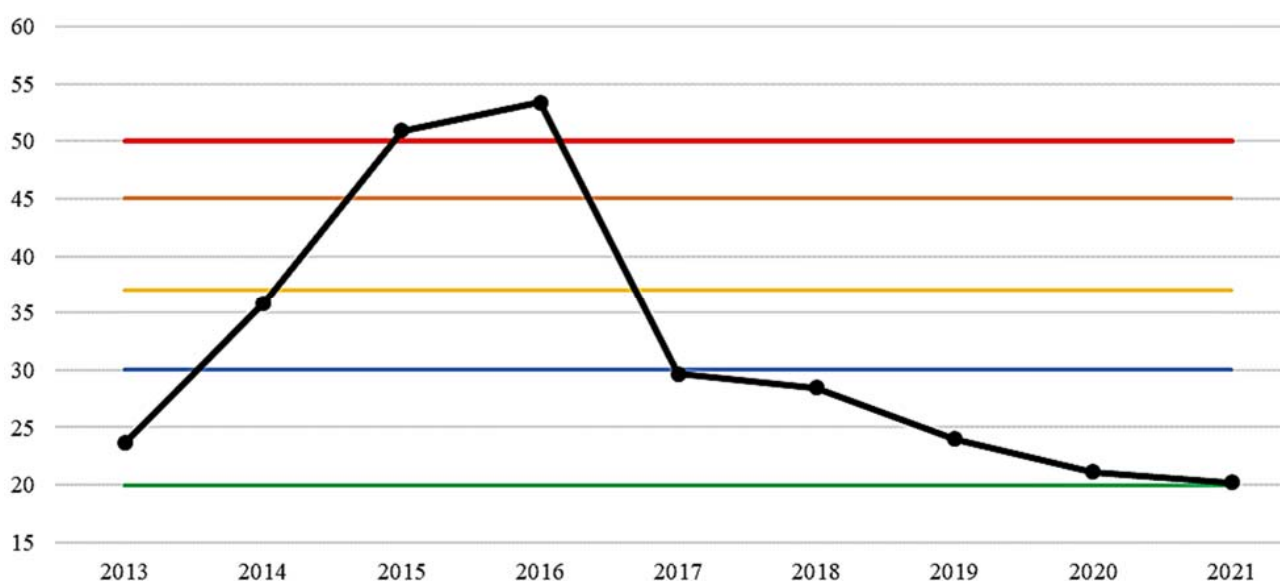

Рис. 4. Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі кредитів, %

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

суттєве зниження дохідності депозитів в національній валюті, рекордно низьку різницю між ставками за гривневими та валютними депозитами – вони надають перевагу вкладам в національній валюті [13]. В НБУ таку поведінку споживачів пояснюють стабілізацією макроекономічної ситуації у 2020–2021 рр., низьким і контрольованим рівнем інфляції, стійкістю фінансової системи завдяки проведенню зваженої макропруденційної політики, появі ефективних інструментів хеджування валютних ризиків.

Системним ризиком для національної економічної та фінансової систем залишається доларизація. При чому її дійсний рівень, за оцінками експертів, в кілька разів перевищує дані офіційної статистики. Рівень доларизації можна оцінити за двома індикаторами: сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти та рівнем доларизації грошової маси.

Динаміка індикатора «Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти», млрд. доларів США наведена на рис. 5.

В цілому в аналізованому періоді спостерігається перевищення попиту на валюту зі сторони населення. Національним банком активно здійснювалися валютні інтервенції для поповнення міжнародних резервів країни, в основному завдяки сприятливій ситуації на валютному ринку.

Певну турбулентність на валютному ринку спровокувала пандемія через поширення Covid-19 та обумовлені нею карантинні обмеження. Зокрема спостерігалось істотне зрос-

тання попиту на іноземну валюту зі сторони населення та послаблення курсу національної грошової одиниці. За даними аналітиків НБУ [13], масштаби шоку на валютному ринку є зіставними з шоками 2008–2009 рр. та 2014 р. Втім, і продаж, і купівля іноземної валюти населенням знаходяться на рекордно високих рівнях.

Останнім індикатором валютної безпеки є рівень доларизації грошової маси, динаміку якого наведено на рис. 6.

З 2014 р. рівень доларизації значно перевищує критичний рівень і в 2020 р. сягнув рівня 52%. До основних причин зростання рівня доларизації в країні можна віднести:

- високі інфляційні очікування суб'єктів економіки та домогосподарств;
- формування заощаджень в іноземній валюті через певний рівень недовіри до національної грошової одиниці;
- нижча дохідність гривневих активів у порівнянні з активами в іноземній валюті, не коливання та падіння курсу національної грошової одиниці;
- зростання рівня відкритості національної економіки, що обумовлено поглибленням участі країни у міжнародній торгівлі;
- зростання обсягів валютних надходжень від експорту товарів та послуг і переказів трудових мігрантів.

Обчислені індикатори валютної безпеки дозволяють розрахувати інтегральний індекс валютної безпеки як комплексного та узагаль-

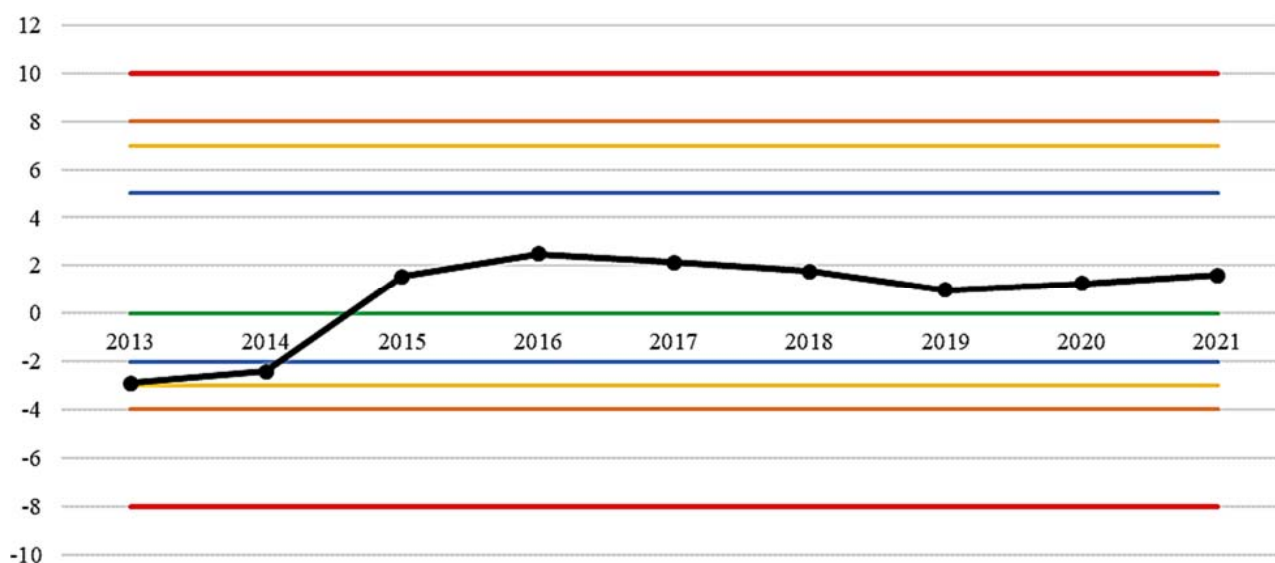

Рис. 5. Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. дол. США

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

нюючого показника захищеності валютної сфери фінансового сектору країни. За наведеними в табл. 1 ваговими коефіцієнтами на основі отриманих значень складових валютної безпеки обчислено інтегральний індекс валютної безпеки України за 2013–2021 рр., динаміку якого наведено на рис. 7.

За результатами проведеного аналізу, можна зробити висновок, що найгірші показники інтегрального індексу валютної безпеки спостерігалися у 2014–2016 рр. і вже з 2017 р. ін-

тегральний індекс має значення більше 0,7 та тенденцію до зростання. Політика забезпечення функціонування валютного сектору, що реалізується державним регулятором, спрямована на врівноваження цінової політики та стабілізації валютного курсу. Подальшими кроками в напрямку вдосконалення функціонування валютного сектору мають стати подальша оптимізація обсягів міжнародних резервів, створення програми поступового зниження рівня доларизації національної економіки, розробки комп-

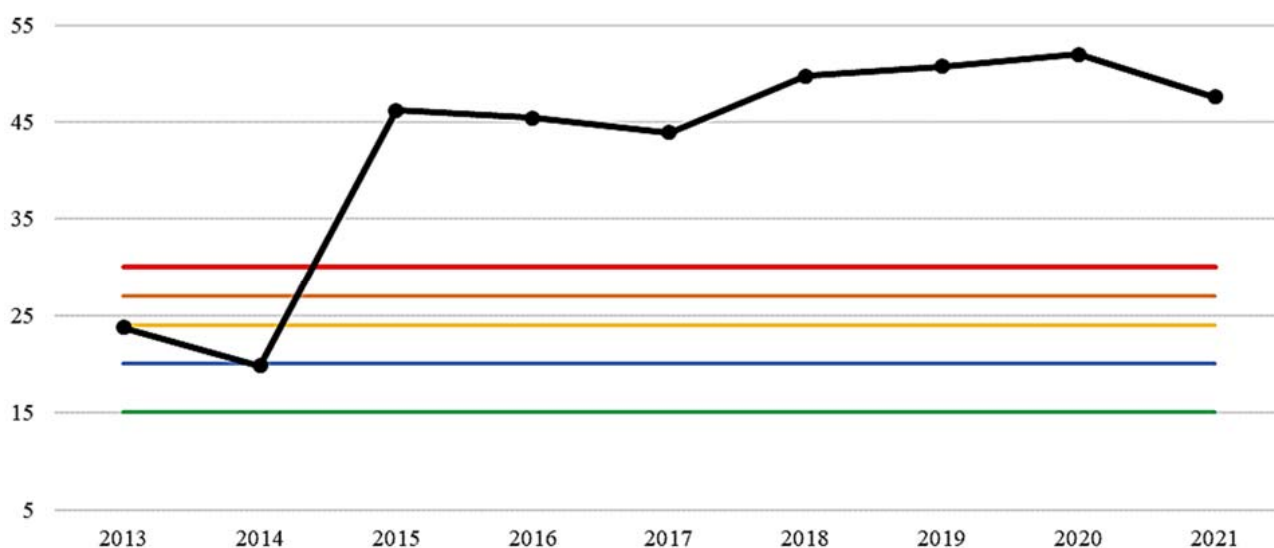

Рис. 6. Рівень доларизації грошової маси, %

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

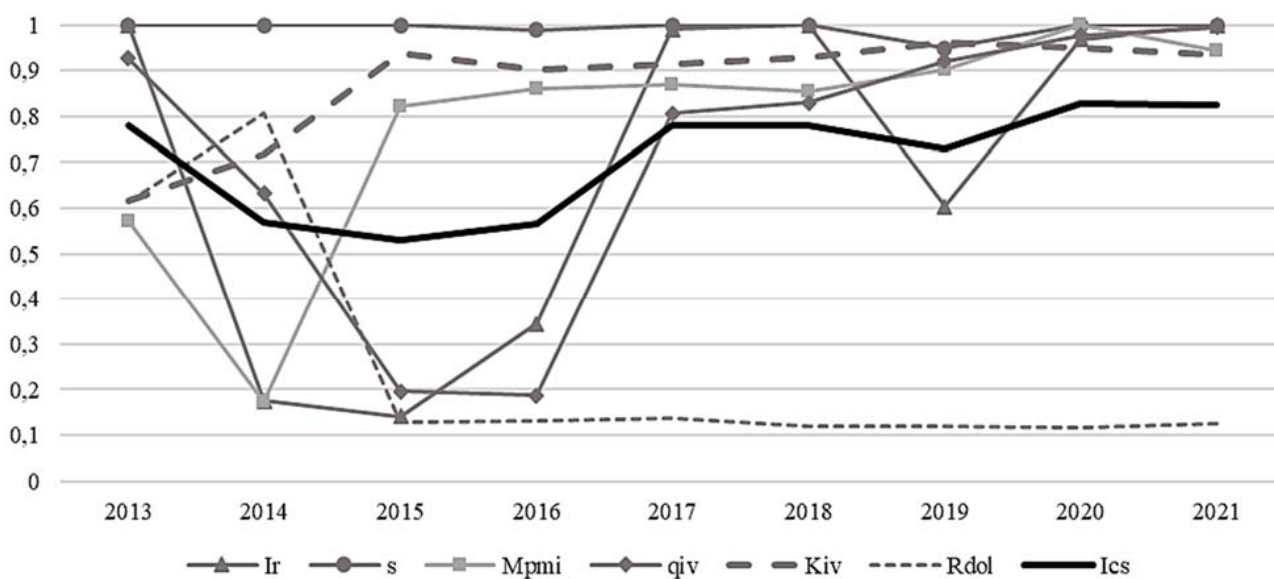

Рис. 7. Динаміка інтегрального індексу валютної безпеки України та його складових у 2013–2021 рр.

Джерело: побудовано за розрахунками авторів

лексу заходів з підвищення довіри населення до національної валюти.

Висновки. Рівень валютної безпеки є характеристикою стійкості та невразливості важливої сфери фінансового сектору країни, його спроможності до розвитку та вдосконалення. Зміщення акцентів на користь фінансових операцій, зростання їх обсягу та кількості, а також пов'язані з цим процесом ризики порушення рівноваги фінансового сектору обумовлюють необхідність зростання уваги до забезпечення фінансової безпеки країни в цілому та її складових зокрема.

Обчислені складові-індикатори рівня валютної безпеки дозволяють зробити висновок про покращення рівня валютної складової фінансової безпеки України у 2017–2021 рр. Втім, певні сфери валютної безпеки потребують посиленої уваги зі сторони державного регулятора фінансового сектору, зокрема рівень доларизації грошової маси в країні. Тому напрямами подальших досліджень є пошук шляхів підвищення рівня валютної та фінансової безпеки країни на основі усунення виявлених негативних значень індикаторів валютної безпеки.

Список літератури:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека : монографія. Київ, 1999. 338 с.
2. Личок Б.І. Валютна безпека України стан та перспективи вдосконалення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 2. С. 40-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2017_2_9 (дата звернення: 02.06.2022).
3. Маковоз О.С., Передерій Т.С. Блокчейн як запорука валютної безпеки. URL: <https://core.ac.uk/reader/187222610> (дата звернення: 02.06.2022).
4. Полішко Г.Г. проблеми та перспективи забезпечення валютної безпеки розвитку підприємництва в Україні. Управління розвитком суб'єктів підприємництва: механізми, реалії, перспективи : колект. моногр. Дніпро, 2018. 666 с. URL: http://confcontact.com/kolektyvna-monographiya-2018/kolektyvna_monographiya_2018__maket.pdf#page=404 (дата звернення: 30.05.2022).
5. Філіпенко Т.В. Валютна безпека держави в умовах світової глобалізації. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=219> (дата звернення: 30.05.2022).
6. Свірідов Є.Ю. Фінансово-банківський аспект економічної безпеки держави. *Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України*. 2011. Вип. 33. С. 185–191.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 30.05.2022).
8. Коковіхіна О.О., Боярська А.В. Визначення основних загроз валютній безпеці держави. URL: http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/5_16_2019.pdf#page=276 (дата звернення: 30.05.2022).
9. Грошово-кредитна статистика. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 30.05.2022).
10. Курси національного банку України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/exchange/nbu/> (дата звернення: 30.05.2022).
11. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 30.05.2022).
12. Операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/cash-currency-market> (дата звернення: 30.05.2022).
13. Річний звіт Національного банку України за 2020 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2020-rik> (дата звернення: 30.05.2022).
14. Річний звіт Національного банку України за 2019 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2019-rik> (дата звернення: 30.05.2022).
15. US Dollar (USD) to Ukraine Hryvnia (UAH) exchange rate history. URL: <https://www.exchangerates.org.uk/USD-UAH-exchange-rate-history.html> (дата звернення: 30.05.2022).
16. Леснік Т.М. Вплив макроекономічних показників на курс національної валюти: регресійний аналіз. *Збірник наукових праць «Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Випуск 2. С. 198–208.
17. Пономаренко О.О. Достатність міжнародних резервів як фактор забезпечення фінансової стабільності. *Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи банківської системи України»*. 2014. № 38. С. 391–399.
18. Рябініна Л.М. Доларизація економіки України та її наслідки. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 4 (47). С. 91–97.
19. Що сталося з гривнею за 20 років. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2016/09/160822_hryvnia_20_az (дата звернення: 30.05.2022).

Reference:

1. Baranovskyi O.I. (1999) *Finansova bezpeka* [Financial security]. Kyiv, 338 p. [in Ukrainian].
2. Ilychok B.I. (2017) Valiutna bezpeka Ukrainy stan ta perspektyvy vdoskonalennia [Currency security of Ukraine status and prospects for improvement]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 2, pp. 40–45. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2017_2_9 (accessed 02.06.2022).
3. Makovoz O.S., Perederii T.S. Blokchein yak zaporuka valiutnoi bezpeky [Blockchain as a guarantee of currency security]. Available at: <https://core.ac.uk/reader/187222610> (accessed 02.06.2022).
4. Polishko H.H. (2018) Problemy ta perspektyvy zabezpechennia valiutnoi bezpeky rozvytku pidpriumnytstva v Ukraini [Problems and prospects of ensuring currency security of business development in Ukraine]. *Upravlinnia rozvytkom subiekti vpidpriumnytstva: mekhanizmy, realii, perspektyvy*. Dnipro, 666 p. Available at: http://confcontact.com/kolektyvna-monographiya-2018/kolektyvna_monographiya_2018_maket.pdf#page=404 (accessed 30.05.2022).
5. Filipenko T.V. (2010) Valiutna bezpeka derzhavy v umovakh svitovoi hlobalizatsii [Currency security of the state in the conditions of world globalisation]. *Derzhavn upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 11. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=219> (accessed 30.05.2022).
6. Sviridov Ye.Yu. (2011) Finansovo-bankivskiy aspekt ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Financial and banking aspect of economic security of the state]. *Problemy ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, vol. 33, pp. 185–191 [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277 [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine on approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine. № 1277]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (accessed 30.05.2022).
8. Kokovikhina O.O., Boiarska A.V. (2019) Vyznachennia osnovnykh zahroz valiutnii bezpetsi derzhavy [Threats to the currency security of the state]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk*, vol. 5 (16), pp. 276–280. Available at: http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/5_16_2019.pdf#page=276 (accessed 30.05.2022).
9. Hroshovo-kredytna statystyka. [Monetary statistics]. Ofitsiyniy sait Natsionalnoho Banku Ukrainy. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (accessed 30.05.2022).
10. Kursy natsionalnoho banku Ukrainy [Courses of the National Bank]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Available at: <https://index.minfin.com.ua/exchange/nbu/> (accessed 30.05.2022).
11. Ekonomichna statystyka. Zovnishnoekonomichna diialnist [Economic statistics. Foreign economic activity]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (accessed 30.05.2022).
12. Operatsii fizychnykh osib z kupivli/prodazhu inozemnoi valiuty [Operations of individuals for the purchase/sale of foreign currency]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/cash-currency-market> (accessed 30.05.2022).
13. Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2020 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2020]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2020-rik> (accessed 30.05.2022).
14. Richnyi zvit Natsionalnoho banku Ukrainy za 2019 rik [Annual report of the National Bank of Ukraine for 2019]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2019-rik> (accessed 30.05.2022).
15. US Dollar (USD) to Ukraine Hryvnia (UAH) exchange rate history. Available at: <https://www.exchangerates.org.uk/USD-UAH-exchange-rate-history.html> (accessed 30.05.2022).
16. Lesnik T.M. (2017) Vplyv makroekonomichnykh pokaznykiv na kurs natsionalnoi valiuty: rehresiyniy analiz [The impact of macroeconomic indicators on the national currency: regression analysis]. *Zbirnyk naukovykh prats «Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomika»*, vol. 2, pp. 198–208 [In Ukrainian].
17. Ponomarenko O.O. (2014) Dostatnist mizhnarodnykh rezerviv yak faktor zabezpechennia finansovoi stabilnosti [Sufficiency of international reserves as a factor in ensuring financial stability]. *Zbirnyk naukovykh prats «Problemy i perspektyvy bankivskoi systemy Ukrainy»*, vol. 38, pp. 391–399 [In Ukrainian].
18. Riabinina L.M. (2012) Dolaryzatsiia ekonomiky Ukrainy ta yii naslidky [Dollarization of the Ukrainian economy and its consequences]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 4 (47), pp. 91–97 [in Ukrainian].
19. Shchostalosiya z hryvneiuzi za 20 rokiv. [What happened to the hryvnia for 20 years]. Available at: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2016/09/160822_hryvnia_20_az (accessed 30.05.2022).